

Keskustelua maakuntauudistuksesta – Kuntaliiton kommenttipuheenvuoro

Miira Riipinen, ympäristöpäällikkö, Kuntaliitto
Kaakkois-Suomen ELY –keskuksen alueen
ympäristöviranhaltijoiden neuvottelupäivä
29.11.2016

Kunnan ympäristönsuojelun **TULEVAISUUS**

Toimintaympäristö, erityislainsäädäntö,
hallintorakenteet, MAAKUNTAUUDISTUS

Hallitusohjelma - Ympäristö päätöksenteon keskiössä

- Kärkihanke: Hiilettömään, puhtaaseen ja uusiutuvan energiaan kustannustehokkaasti
- Julkisen sektorin kannustaminen hiilineutraaleihin energiaratkaisuihin
 - » Tavoitellaan 5 %:n innovatiivisten hankintojen osuutta kaikista julkisista hankinnoista
- Kärkihanke: Kiertotalouden läpimurto, puhtaat ratkaisut käyttöön (vesistöt kuntoon)
- Kärkihanke: Luontopolitiikkaa luottamuksella ja reiluin keinoin
- Kärkihanke: Puu liikkeelle ja uusia tuotteita metsästä
- Kärkihanke: Digitalisoidaan julkiset palvelut
- Tavoite: Julkiset palvelut rakennetaan käyttäjälähtöisiksi ja ensisijaisesti digitaalisiksi toimintatapoja uudistamalla.
- Kärkihanke: Normipurku
 - » Tavoite: Mahdollistava sääntely, turhien normien purkaminen ja hallinnollisen taakan keventäminen.

Ympäristötavoitteiden toimeenpano kunnassa

- Kansainvälisten sopimusten (YK), EU-impulssien, Kansallisten tavoitteiden, ilmastolain toimeenpano
 - » Kansallinen ilmasto- ja energiastrategia (TEM)
 - » Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma, KAISU (YM)
 - » YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda2030 kansallinen toteuttamissuunnitelma (VNK)
 - » Kierrolla kärkeen - Suomen tiekartta kiertotalouteen 2016-2025 (SITRA)
 - » **KAIKISSA KESKEISENÄ KESTÄVÄT YHDYSKUNNAT – KUNNAT JA YHTEISÖT**
 - » Kuntaliiton hallitus linjasi kestävien yhdyskuntien kehittämisestä 28.4.2016:
 - Yhdyskuntarakenne ja infra kilpailukykytekijänä tulevaisuuden kunnassa
 - » Uusi kuntalaki: Lakisääteinen YKSI pitkän aikavälin kuntastrategia (37 §, voim.1.6.2017) -> TAVOITTEET KUNTASTRATEGIAAN->
Ympäristötoimialan yhteys kunnan strategiseen johtoon tärkeää

Ympäristön pilaantumisen ehkäisy

- Luvitus ja valvonta - YSL
 - » Ennakkovalvonnasta luopuminen, ilmoitusmenettelyn laajentaminen (YSL)
 - » Naapuruussuhdehaitan luvanvaraisuus, naapuruussuhderiitojen ratkominen ylipäättään ysviranomaisessa (?)
 - » Valvonnan maksullisuuden laajentuminen – vaikutukset rersursseihin (?)
 - » Valvonnan suunnitelmallisuuden lisääntymisen – ennakkomenettelyistä luopumisen vaikutukset jälkivalvontaan
 - » Valvontatietojärjestelmä 1.10.2017, sähköinen neuvonta, neuvonnan lisääminen (?)
- Jätehuolto, Vesihuolto
 - » Kunnan jätehuollon vastuiden kaventaminen (+ hankintalain ulosmyyntikirjaus)– jätehuollon kehittäminen kunnassa (?)
 - » Kiertotalous – jätteiden ja ylijäämämaiden hallittu hyödyntäminen (Mara ja Masa)
 - » Kansallisen pilaantuneiden alueiden riskienhallintastrategia – PIMAT hallintaan 2040
 - » Hajajätevesisäädösten lieventäminen
 - » Vesienhoitolain muutokset – pohjavesialueiden uudet luokat, suojelusuunnitelman sisällön yksilöiminen
- Lisää ympäristövalvonnan toimivaltaa kuntaan (maatalous)(?)

Luonnon monimuotoisuus

- Suomen luonnon monimuotoisuuden ja kestäväen käytön strategian (2012-2020) ja Uhanlaisten lajien suojelun toimintaohjelman toimeenpano
- MRL muutokset (Maakuntakaavojen ja kuntien yhteisten oikeusvaikutteisten yleiskaavojen vahvistamismenettelystä luopuminen (28/2016), kunnan toimivalta poikkeamisissa laajentunut (196/2016), edelleen:
 - » Kaavojen sisältövaatimukset: luonnonarvojen vaaliminen
 - » Poikkeaminen ei saavaikeuttaa luonnonsuojelun tavoitteiden saavuttamista
- KARALUSU:
 - » Elyn roolin muuttaminen neuvoa-antavaksi ja valitusoikeuden rajaaminen
 - » Maisematyölupavelvoite pois M-alueilta
- Vieraslajidirektiivi/-asetus, Pohjavesialueiden uusi E-luokka (pohjavedestä riippuvainen merkittävä suojeltu ekosysteemi) jne.

**LSL 6 §: Kunnan tulee edistää luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan.
-> Tavoitteet vähintään ennallaan, kunnan toimivalta vahvistunut
maankäytössä -> Luontoasiantuntemuksen tarve kunnassa**

Kuntaliitto maakuntauudistuksesta/ympäristöhallinto

- Taustalla
 - Paikallisen ympäristötyön tavoitteet ja tehtävät tulevaisuudessa
 - VIRVA –hankkeen tulokset (Valtioneuvoston kanslian rahoittama (VN/TEAS) Viranomaistoimintojen organisointia selvittelevä tutkimushanke päätöksenteon tueksi).
 - Kuntien ja alueiden elinvoiman kehittäminen
 - Kuntalaisen mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä

Ympäristöllisten viranomaistoimintojen yhteys kuntaan keskeinen

- Rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun optimaalisin sijainti on kunnassa.
- Ympäristöterveydenhuollon osalta lähinnä terveydensuojelu on perustellusti kunnallista.
 - Nykytilaan perustuva kehittäminen (YMP, RAVA) ja tehtävien uudelleen jakaminen ympäristöterveydenhuollossa
- Keskinäiset yhteistyösuhteet, suhde maankäyttöön ja kunnallistekniikkaan, kunnan strategiseen johtoon (YS)
 - paikallistuntemus, läheisyysperiaate & paikalliset vaikutukset.
 - Ongelma on, että nykyinen kuntarakenne ei tuota kaikkialle riittävän suuria yksiköitä

Pienten kuntien yhteistyö tavoiteltavaa, alueiden erilaisuus huomioitava

- Toiminnan taloudellisuuteen, ympärivuotiseen palveluun riittävään osaamistasoon ja viranomaisen itsenäiseen asemaan liittyvät haasteet kohdistuvat pääosin rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun pienimpiin yksiköihin.
 - » **Toimenpiteiden kohdentaminen pienimpiin yksiköihin**
- Toiminta kannattaa organisoida riittävän suureen yhteiseen yksikköön
- Alueiden erilaistumiskehityksen huomioiminen
- Erilaisuuden salliminen

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen maakuntaudistuksessa

- Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävä jäämässä uuteen kuntaan
- Maakuntalakiluonnoksen 6 §:n mukaan maakunnan ja sen alueen kaikkien kuntien tekemällä sopimuksella kunnista voisi siirtää maakuntaan sen tehtävänäloihin liittyviä tehtäviä
- Maakunnan tehtävänäloja esim.
 - Vesihuollon edistäminen ja suunnittelu
 - Vesien ja merensuojelu
 - Ympäristötiedon tuottaminen ja ympäristötietouden parantaminen
- **Ympäristönsuojeluviranomaisuuden siirtomahdollisuus kokonaisuutena tai osakokonaisuuksina poliittisesti linjaamatta**

Kuntaliitto maakuntalakupaketista -ympäristöhallinto

- Maakuntalakiluonnoksen 6 § 2 momentin 3 kohdan säännös, jonka mukaan tehtäviä voidaan siirtää kunnilta maakunnille vain kaikkien kuntien niin sopiessa on liian tiukka.
 - **Sopimismahdollisuus pitää olla myös yksittäisillä kunnilla ja kuntaryhmillä.**
 - **Alueiden erilaisuus huomioitava, laajat sopimisen mahdollisuudet**
- 2. Ympäristöterveydenhuolto
 - Ympäristöterveydenhuolto on linjattu maakuntaan siirtyväksi tehtäväksi, jonka kunnat voivat kuitenkin tiettyjen edellytysten täytyessä ottaa hoitaakseen. Suuret kaupungit sekä osa yhteistoiminta-alueista ovat ilmaisseet halunsa vastata jatkossakin ympäristöterveydenhuollosta. Lähtökohtana kunnallisen **järjestämisvastuun kriteereille** tulisi olla nykyinen käytännössä toimivaksi havaittu **laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminnasta**. Mikäli lain edellytykset täyttyvät, kunta voisi tehdä sopimuksen maakunnan kanssa tehtävän hoitamisesta ja saada siihen kohdistetun rahoituksen. **Samassa kunnallisessa yhteistoimintaorganisaatiossa voitaisiin hoitaa jatkossakin ympäristönsuojelun ja rakennusvalvonnan kuntayhteistyö.**

Ympäristöterveyden siirto maakunnasta kuntaan, kriteerit

- STM:ssä ja MMM:ssä valmistelu kriteerejä siirrolle kuntaan
- Kriteeriehdotuksia käsitellään maakuntaudistuksen Tehtävien siirto- ja Projektiryhmässä
- Ensimmäinen ehdotus olisi antanut toimivaltamahdollisuuden vain pääkaupunkiseudulle -> palautui valmisteluun
- Kuntaliitto:
 - VIRVA -TUTKIMUKSEN TULOKSIA HYÖDYNNETTÄVÄ
 - Kunnilla oltava aidosti sopimismahdollisuus, myös muutkin kuin pääkaupunkiseudun kaupungit voisivat hoitaa
 - Huomioitava myös yhteistyö muiden toimialojen kanssa (YMP, RAVA)
 - Oltava vaihtoehdot eläinlääkintähuollon kanssa tai ilman
 - Alueiden erilaisuus huomioitava, tavoitteiden toteuttamisen kannalta jossain maakunnan koko sopiva/hyödyllinen, jossain kaupunkiseutu ei hyödy yksikkökoon kasvattamisesta
 - Toimialalta poistunut erityisosaamista vaativia tehtäviä (kemikaalivalvonta ja kuluttajaturvallisuus), nykyisten yhteistoiminta-alueiden koko riittävä erikoistumiselle

Kuntaliitto maakuntalakupaketista -ympäristöhallinto

9. Vesitalous, vesihuollon edistäminen ja suunnittelu

- Vesihuolto on osa kuntien vastuulla olevan rakennetun ympäristön palvelukokonaisuutta ja vesihuollon järjestämisvastuu tulee olla jatkossakin kunnalla. **Vesihuollon suunnittelutehtävää ei tule antaa maakunnille. Kyse ei ole ELY:n tehtävän siirrosta, vesihuollon suunnittelu ei ole nykyisin ELY -keskuksen tehtävä.** Vesilain valvontatehtävät soveltuvat parhaiten maakuntien vastuulle osana vesiasioiden kokonaisuutta.

10. Muuta

- Kuntaliitto katsoo, että jatkovalmistelussa on vielä selvitettävä mahdollisuudet koota ELY-keskusten ympäristötehtäviä luonnoksessa esitettyä laajemmin maakuntien vastuulle. Niiden siirtäminen ehdotetussa laajuudessa valtion uusimuotoiseen valtakunnalliseen viranomaiseen erkaannuttaa tehtäviä aluetasolta - maakunnista ja kunnista. Aluehallintovirastojen ympäristölupamenettelyja tulee keventää ja siirtää luvitustehtäviä kunnille turvaten samalla vastaavat voimavarat.**

Kunnat ja maakunnan liitot maakuntalakupaketista - ympäristöhallinto

- Kunnat
 - Valtaosin siteerattiin Kuntaliiton lausuntoa
 - Lisäksi: Ei saa hajottaa toimivia yhteistoimintayksiköitä (YS, RAVA, YMPTERV)
- Etelä-Karjalan kunnat:
 - Oltava mahdollisuus siirtää myös kunnan YS maakunnalle (vrt. Rava -kirjaus)
- Maakuntien liitot:
 - Valtiolle esitetyt ympäristötehtävät laajemmin maakuntaan (luonnonsuojelu, luvat ja valvonta), tukevat alueen kehittämistä ja elinvoimaa

Tavoite

- 1. Rakennusvalvonnan, ympäristönsuojelun ja terveydensuojelun yhteistyöjärjestelyt.***
- 2. Suurten kaupunkien omat järjestelyt mahdollisia***
- 3. Maakunta voi olla myös toimiva ratkaisu***
- 4. Elintarviketurvallisuus ja eläinlääkintähuolto hyötyisi nykyistä laajemmasta aluepohjasta maakunnan tehtävänä***
- 5. Sekä muu yhteistyö (kuntien väliset ostopalvelut , viranomaisten yhteistyöverkostot jne.)***

Kannustusta ja malleja viranomaistoimintojen ja kuntien yhteistoimintaan

- Kerätty kunnista yhteistoiminta- ja ostopalvelusopimuksia
- Kuntaliiton hallintosääntömalli päivitetty
- Valmisteilla
 - » Yhteistyösopimus – yhteisen toimielimen perustaminen - malli
 - » Mallisopimukset viranomaistoimintojen yhteistoimintaan ja viranhaltijapalvelun ostamiseen
- Viranomaistoimintojen ja kuntien yhteistyöhön kannustava yleiskirje vuoden vaihteessa 2016-2017

Mitä kunta tekee tulevaisuudessa?

Osaamisen ja kulttuurin edistäminen

- Varhaiskasvatus
- Esi- ja perusopetus
- Lukiokoulutus
- Ammatillinen koulutus
- Vapaa sivistystyö
- Taide- ja kulttuuripalvelut
- Kirjastopalvelut
- Nuorisopalvelut
- Liikuntapalvelut

Kunnan elinvoiman edistäminen

- Paikkakunnan vetovoimaisuus
- Vaikeasti työllistyvien tuki: etsivä nuorisotyö, työpajat, työttömyyden pitkittymisen ehkäisy, kaupunginosatyö, kotouttaminen
- Elinkeinopolitiikka: yritysneuvonta, kehittämishankkeet, yritystontit, alueen markkinointi, avoin data
- Resurssiviisaat toimintatavat

Kuntalaisen hyvinvoinnin edistäminen

Elinympäristön kehittäminen

- Maapolitiikka
- Kaavoitus ja maankäytön suunnittelu
- Liikenne, joukkoliikenne
- Tieverkkojen rakentaminen ja ylläpito
- Vesihuolto
- Jätehuolto
- Energiantuotanto ja -jakelu
- Rakennusvalvonta
- Asuntotoimi
- Ympäristönsuojelu ja terveellisen elinympäristön turvaaminen
- Turvallisuudesta ja varautumisesta huolehtiminen

Paikallisen identiteetin ja demokratian edistäminen

- Monipuoliset osallistumismahdollisuudet
- Paikallinen yhteisöllisyys
- Viestintä ja vuorovaikutus
- Vaalit ja edustuksellinen demokratia
- Kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuudet
- Asukkaiden omaehtoinen toiminta

TULEVAISUUDEN KUNNAN ROOLIT

4 ELINKEINO- ja
TYÖLLISYYS-
ROOLI

3 OSALLISUUS-
YHTEISÖROOLI

1 SIVISTYSROOLI

2 HYVINVOINTI
ROOLI

7 KEHITTÄJÄ- ja
KUMPPANIROOLI

6 ITSEHALLINTO-
ROOLI

YHTEISIÄ
ASIOITA

KOHTAAMIS-
PAIKKOJA

YHTEIS-
TOIMINNALLISUUS

Kuntaliitto
Kommunförbundet

KUVI
TEK-
NÄ

Tulevaisuuden kunnassa tarvitaan ympäristöosaamista!